

## DÖNTÉS-ELŐKÉSZÍTÉS, DÖNTÉS ÉS INFORMÁCIÓ. LEHETŐSÉGEK ÉS SZÜKSÉGLETEK A PARLAMENTI DÖNTÉSHOZATAL MECHANIZMUSÁNAK INFORMÁCIÓELLÁTÁSÁBAN Egy rádióbeszélgetés ismertetése

Azok a sajátosan zárt szerepkijelölések, amelyek felszámolásán társadalmunk dinamizálása, másként fogalmazva: a szocialista fejlődés megújítása érdekében küzdünk, szimplifikáló, sematikus társadalomszemléletre vezethetők vissza. Meglehet, hogy valamikor, a szocializmus irányába elindult fejlődésünk kezdetén e szerepkijelölésekkel óhatatlanul létrehozott gátaknak időlegesen pozitív szerepük volt: a társadalmi szegénység körülményei közepette egyfajta "közlekedési rendet" teremtettek, a törekvéseket és a cselekményeket a legfontosabb társadalmi célok elérésnek irányába terelték.

Napjainkra, jó néhány évre visszamenő napjainkra azonban kiderült, a szerepkijelölések és a velük óhatatlanul létrehozott gátak korántsem alkalmasak az összetettebbé vált társadalmi mozgások hatékony rendjének biztosítására, ellenkezőleg: e mozgások lépten-nyomon beleütköznek a korlátok, gátak szövevényébe, s ezáltal energiát veszítve, "közlekedési dugókat", szűk keresztmetszeteket idéznek elő társadalmunk működésében.

A szereposztás megváltoztatása és a szükségtelen gátak elbontása bonyolult, fájó, az állampolgárok összességét negatívan érintő feladat, olyan egyszerre rombolás és építkezés, amelyben az építkezésnek valamelyest mindig meg kell előznie a rombolást, hogy országunk folyamatosan "lakható" maradjon, mégpedig a holnapra-holnaputánra kialakuló "magasabb komfortfokozat" biztos ígéretével.

Nos, ebben a "kicsit mindig gyorsabb" építkezésben az információ – a tájékoztatás-tájékozódás – szerepe is felértékelődik. Arról van szó, hogy az információnak a továbbiakban nem szabad megelégednie a "jó, ha van, de nem elengedhetetlen", a "dísz a társadalom gépezetén" korábban ráosztott szerepkörével, hanem a társadalmi gépezet szerves alkotórészévé kell válnia.



1. ábra

Ennek két előfeltétele van. Egyrészt társadalmunknak "élő" intézményekre, intézményrendszerre van szüksége, másrészt a kor valóságának és követelményeinek megfelelő információelméleti következtetésekre kell jutnunk, illetve e következtetések jegyében dolgoznunk.

Az intézményrendszer életre galvanizálásának problémáit a Parlament példáján mutatjuk be, az in-

formációelméleti szemlélettágitásra pedig a parlamenti példából kiindulva és a nemzetközi fejleményeket felvillantva teszünk kísérletet.

## A Parlament példáján

A *Mérleg* 1987. október 23-i adásának keretében került sor arra a rádióbeszélgetésre, amelyen – Rékai Gábor szerkesztésében – Ágoston Mihály, az OMIKK főigazgatója, Bölcsey György képviselő és Kukorelli István egyetemi adjunktus, jogász vett részt. A résztvevők – a Parlament őszi ülészakának és az OMIKK *Aktuális tájékoztató az országgyűlési képviselők számára* című új kiadványsorozata első – adóreformmal foglalkozó – füzetének (1. ábra) apropójából – cseréltek véleményt a parlamenti döntéshozatal mechanizmusának korszerűsítéséről [1].

Ehhez – egyházasan szólva - a textust Nyers Rezső parlamenti felszólalásának alábbi részlete adta:

“A kormányzat, az országos tervbizottság fejlessze ki a pénzügyi, külkereskedelmi és szociálpolitikai ellentervek készítését és nyilvánosságra hozatalát, a helyzet követelményei szerint... Ma már szinte közhelyszámba megy a parlamenti bizottsági tárgyalásokon, tudományos értekezleteken, párttáncskozásokon is, hogy alternatívák kellenek. És az is közhelyszámba megy már, hogy más alternatíva kidolgozását ugyanattól a szervezettől nem lehet várni.”

Nyers Rezső e követelmény hangoztatásához még hozzátette, hogy “ez nem akar a szervezet kritikája lenni”, amire a beszélgetés egy későbbi szakaszában Ágoston Mihály ekként reflektált:

“Minden előterjesztő a maga legjobb meggyőződése szerint készíti el az anyagot, semmiféle tisztességtelenséget nem szabad ebben feltételezni. Ha bármilyen adott esetben én vagyok az előterjesztő, akkor az anyagot én a saját legjobb meggyőződésem szerint készítem el. De az egyáltalán nem biztos, hogy az én saját legjobb meggyőződésem az egyedül üdvözítő legjobb meggyőződés, és az sem bizonyos, hogy ez megegyeznék mások legjobb meggyőződéssel.”

A beszélgetésnek ezt az etikainak és lélektaninak egyaránt mondható szálát a továbbiakban elhanyagolva, az alternatívakészítés izgalmasabb előfeltételei is terítékre kerültek a beszélgetésben.

A helyes követelménynek – vélekedett Bölcsey György – “van egy negatív oldala is. Nem biztos, hogy az a másvalaki, aki az alternatívát kidolgozza, ugyanannyi információval rendelkezik, mint azok a miniszteriális szervek, amelyek előkészítenek egy-egy törvénytervezetet. Sokszor másfél, két, két és fél évig tartó munkával”.

A felvetődött “kérdés lényege az – általánosított jogászai pontossággal Kukorelli István –, hogy kellő információ nélkül lehet-e felelősen döntéshozóvá válni”.

Elmondta azt is, hogy “1949 óta a politika azt kényszerítette rá a Parlamentre, hogy ne legyen



“Kellő információ nélkül lehet-e felelősen döntéshozóvá válni?”

több, mint a nemzeti egység szimbóluma”. Eddig “Parlamentünk eléggé a döntéshozatal végén kapcsolódott be a dolgokba... Néhány nappal az ülés-szak megkezdése előtt megkapott törvénytervezetekről aligha lehet felelősséggel véleményt mondani”.

De az idők változnak, és “ebben a ciklusban egyszerűen elemi erővel igényelték a képviselők az információt”, akik az 1985-ös választások legnagyobb hozadékaként már korántsem kívülállók: a Parlament 60%-a kicserélődött. Kukorelli István az információigény kielégítése szempontjából tartja örvendetesnek az OMIKK tájékoztatási vállalkozását.

Ágoston Mihály, miközben elismeri a Parlament professzionálódásának hasznos voltát, egyben ennek a korlátaira is figyelmeztet, mondván:

“Úgy hiszem, a parlamentek a világ többi országában is hasonló összetételűek, mint amilyen a magyar Parlament. Az élet minden parlamenttől megköveteli, hogy benne minden szakterület és régió képviselje magát.”

Ezzel szemben az is “nyilvánvaló, hogy egy olyan országos döntéshozatali fórumon, mint amilyen az Országgyűlés, alkalomról alkalomra új és új szakkérdések kerülnek napirendre, s egyszerűen még kiképezni is lehetetlen lenne bárhol a világon olyan szakembereket, akikről ki lehetne jelenteni, hogy ők professzionális képviselői volnának az országos döntéshozatalnak, akárcsak egyes területeket és szaktevékenységeket illetően”.

Ezért – vonta le informatikai nézőpontú következtetését Ágoston Mihály – “sokkal inkább arra van szükség, hogy az ilyen testületeknek olyan információkat biztosítsanak, amelyek révén a már birtokukban lévő egyéb ismeretekkel való összevetésben akkora tájékozottságra tesznek szert, hogy megfelelő módon dönthetnek”.

E ponton a vita igencsak kiöblösödött, nevezetesen a képviselők sokféle “meghatározottságát” helyezte a beszélgetők érdeklődésének homlokterébe. Számunkra ez a kiöblösödés azért érdekes, mivel a szakértelmet követelő, tehát megfelelő információellátás biztosítását megkívánó, szükségképpen egy sor, esetenként alternatív megoldásokat is tartalmazó részanyag e ponton megy át az érdekegyeztetésbe, tehát a politika szférájába.

Bölcsey György a Parlament professzionálódását, a döntéshozatali folyamatba való érdemi beleszólását a Parlament által választott állandó bizottságok munkájának továbbfejlesztésével véli megoldandónak és megoldhatónak.

Abban mindenki egyetértett Bölcseyvel, hogy a professzionálódás műhelyeként az állandó bizottságok a legalkalmasabbak. Kukorelli István még azt is elképzelhetőnek tartja a világtendenciák alapján, hogy e bizottságok titkárait függetlenítsék, illetve hogy e bizottságoknak teljes jogú tagjai lehessenek a nem képviselő szakértők is.



“Nem elég, hogy mindenki a maga világmegváltó ötleteit hirdesse, hanem azokat kellően integrálni kell, az optimum felé.”

Csak hogy a képviselő nem kizárólag és nem elsősorban szakbizottsági tag, figyelmeztett mindjárt Kukorelli. "A szocialista fejlődésben egyértelműen a választóhoz kötötték a képviselőket." És továbbmenve: pl. egy tsz-elnök képviselő "nemcsak a választókerület képviselőjeként ül ott, hanem tsz-elökként is". Ezen túlmenően mindinkább kifejezésre jut a társadalmi tagoltság igényeinek érvényesítése is.

Ágoston Mihály örvendetesnek tartja ezt a sokfajta "meghatározottságot", mivel "a törvényhozó testületek munkájának pontosan az az értéke, hogy azáltal válik igazán értékké, ha sokféle megközelítésből indulnak el a probléma megoldásának irányába, s ezáltal nagyobb esély van arra, hogy egyik lényeges szempont sem marad ki".

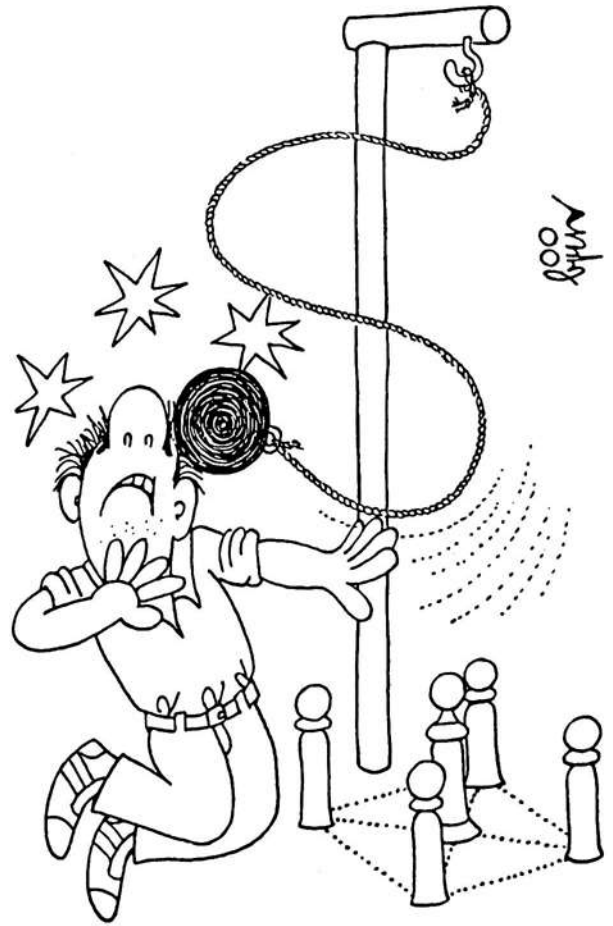
E kiöblösödés összefoglalásaként Kukorelli István kijelentette, hogy a demokratikus döntési folyamatokban, nem utolsósorban a parlamentiekben integrációra van szükség. "Nem elég, hogy mindenki a maga világmegváltó ötleteit hirdesse, hanem azokat kellően integrálni kell, az optimum felé tolva a döntést." A szakértőknek és az általuk kimunkált alternatíváknak nem az a feladatuk, hogy végleges megoldást adjanak. "Ez mindig a politikának és intézményeinek a feladata lenne."

### Információelméleti tanulságok

A parlamenti döntés-előkészítésnek, függetlenül attól, hogy egy-egy képviselő vagy képviselőcsoport éppen melyik (választókerületi-területi, szakemberei, társadalmi tagoltság szerinti) meghatározottságában működik — tűnt ki a rádióbeszélgetés eddig felidézett részleteiből —, megfelelően informálnak kell lennie. Az is kitűnt, hogy — Ágoston Mihály kifejezésével élve — ez az informáltság "természetnél fogva érdekezérelt".

Az érdekezéreltség tényéből jutottak el a beszélgetés résztvevői a már politikai jellegű érdekegyeztetés és a felmerült javaslatok ugyancsak politikai jellegű integrálásának szükségességéhez, amihez — tették hozzá — "konkrét technikák" kellenek, olyan technikák, amelyek révén a laikus és a professzionista elem a demokrácia elvárásainak megfelelő arányban vesz részt a döntéshozatalban. Eddig ui. — fogalmazta meg Kukorelli István politikai rendszerünk kritikájaként — a döntéshozatal inkább az államigazgatás feladata volt, s hiányzott a döntések társadalmpolitikai megalapozása.

Ágoston Mihály — mint már más összefüggésben említettük — azzal a fontos gondolattal gazdagította a beszélgetést, hogy a képviselők kellő tájékozottsága két forrásból alakul ki: egyfelől előzetes ismeret-



"Eddig ugyanis ... hiányzott a döntések társadalmpolitikai megalapozása."

reteikből, másfelől az információs szolgáltatások révén szerzett új ismeretekből.

Ez összecseng azzal az információgazdaságtani felismeréssel, hogy az információvagyon részint az emberekben megtestesülő információból, részint az információs termékekből és a nem információs termékeken lévő jelekből áll, s elemi érdekünk, hogy tökékenként működjenek [2]. Ennek a számítástechnika és távközlés lélekzetelállító fejlődése máris megteremtette technikai lehetőségeit [3], s elementáris érdekünk — utalunk vissza ismertetésünk indító gondolatára —, hogy ehhez éppen most teremtsük meg a társadalmi feltételeket. A társadalmi feltételek hangsúlyozása — egyébként — felettébb indokolt, mivel az információtermelésben, szétsugárzásban és felhasználásban élenjáró Egyesült Államokból — a társadalmi feltételek alakulása miatt — egyre több panasz érkezik azzal kapcsolatban, hogy még a kormányzatban belül is szűkül azoknak a köre, akik hozzáférhetnek az információhoz, illetve rendelkeznek vele [4].

Nálunk — örvendetesen — az a törekvés, hogy az állami élet területén az informáltság tekintetében a népképviselőket felhozzuk az államigazgatás, a kormányzat mellé. Ennek több lehetősége van. A beszélgetésben szó is esett róluk.

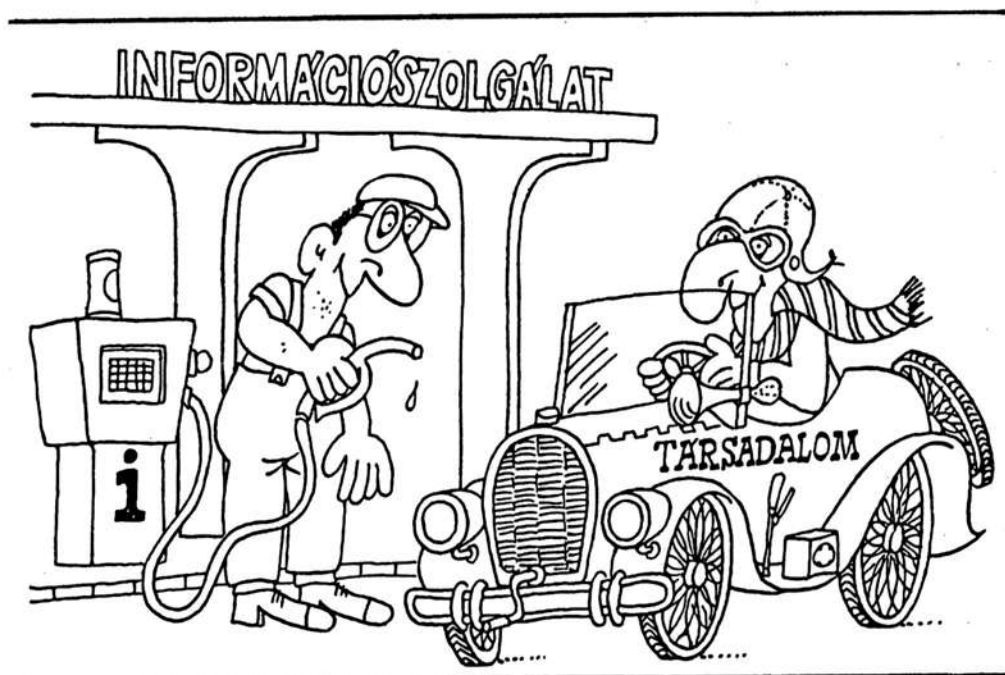
Az első lehetőséget az az OMIKK-kiadvány szimbolizálja, amelynek célja — fogalmazta meg Ágoston Mihály —, “hogy az adókérdésekben nem szakember országgyűlési képviselőknek adjunk tájékoztatást azokról a szakkérdésekről, amelyek az előterjesztésben — az előterjesztő szakemberek tudásából, ismeretéből fakadóan — természetes módon jelennek meg”.

A második lehetőség — utaltunk már rá — a szakemberek bevonása a parlamenti döntéshozó folyamatokba. Kukorelli szerint kívánatos, “hogyha a szakértők nemcsak a kormányzat házában vendégek, hanem a Parlament épületébe is

bekukkantanak”.

A harmadik lehetőség — ismét Kukorelli megfogalmazásában — az a “természetes jelensége a parlamentarizmusnak, hogy van egy háttérintézményi rendszere”. E rendszerek egyik tagja a parlamenti könyvtár, ahol külön szakértők és információs bázisok állnak a képviselők rendelkezésére, s ezek ingyenesek.

Ágoston Mihály a lehetőségek kérdését korántsem tartotta lezártnak. Mint mondta: “Szeretnék nagyon alaposan kidolgozni azt a megnyugtató formát, amellyel a legjobban tudnánk tájékoztatni a képviselőket.” Ebben implicite benne van a “testre szabott információs szolgáltatás” elméletileg is általánosítandó parancsa, mint annak múlhatatlan előfeltétele, hogy az információs munka akár parlamenti, akár nem parlamenti vonatkozásban a társadalmi gépezet szerves alkotórészévé váljék.



“Az információs munka ... a társadalmi gépezet szerves alkotórészévé válják.”

E ponton fel kell hívni a figyelmet arra, hogy Magyarországon 1987-ben a GDP-nek — a bruttó nemzeti terméknek — mintegy 30%-a máris információs tevékenységekből származik, amelyből 12–14% az elsődleges információs tevékenység. E tekintetben hazánk körülbelül az országok mezőnyének közepe táján helyezkedik el. Jobb szervezéssel, az információs tevékenységek hozzáértőbb szervítésével a fenti részesedés növelhető lenne [5].

A beszélgetésből korábban már kinagyítottuk “a saját legjobb meggyőződés”, a “világmegváltó ötletek hangoztatása” címen elhangzott állásfoglalá-

sokat. Velük kapcsolatban fejtette ki Ágoston Mihály az információ ismeretgyarapítási funkcióján túlmutató másik, talán verifikálásnak nevezhető funkcióját, ami ugyancsak termékeny gondolat az információelmélet számára.

Ekként: “Nagyon helytálló megállapítás az, hogy alternatívák kellenek, utána az, hogy az alternatívák ne ugyanazoktól származzanak. Én még hozzátenném, hogy rendkívül fontos: egy-egy kérdéssel neutrális vélemény is rendelkezésre álljon. Neutrális véleményt általában nem emberek, személyek tudnak adni, hanem a szakirodalom. Ha a szakiro-

dalmat az ember egy adott kérdésben megfaggatja, azt többé-kevésbé neutrális véleménynek lehet te-



„A társadalmi lét valamennyi tevékenységi szférájában szükség van az információellátás megjavítására, mégpedig »testre szabott« információkkal.”

Az illusztrációt készítette: Balázs-Piri Balázs

## Hivatkozások

- [1] Az ismertetést a beszélgetés szalagról leírt jegyzőkönyve alapján írtuk meg. Az idézőjelben hozott megnyilatkozások – az előbeszéd redundáns elemeinek elhagyásától eltekintve – hűek az elhangzottakhoz.
- [2] DIENES István: Az információvagyon, az információforgalom nagyságrendje a magyar információgazdaságban. Tanulmányok az információgazdaságról. Budapest, KSH–OMFB, 1986. p. 89–101.
- [3] GÖMBÖS Ervin: Az információgazdaság és az információs politika, a hatalom aktuális kérdései. Tanulmányok az információgazdaságról. Budapest, KSH–OMFB, 1986. p. 35–44.
- [4] GÖMBÖS Ervin: Az informatika felhasználása az állammonopolista kapitalizmus politikai rendszerében. Doktori értekezés.
- [5] KSH-adat.

kinteni, hiszen az az adott kérdéssel foglalkozó szakember-társadalom globális véleménye. Ha a döntéshozó az előterjesztésen kívül ezt a neutrális véleményt is megkapja, sokkal nagyobb az esély tárgyilagos döntésre.”

Egyébként ilyen neutrális véleményekre nemcsak a törvényhozóknak van szüksége, hanem a kormányzatnak is. Ágoston Mihály e megállapítását az OMIKK gyakorlatából vett példával támasztotta alá:

„Intézményünk viszonylag széles körű kapcsolatrendszerében többször előfordul, hogy más országok kormányzatai ún. döntés-előkészítő tanulmányokat kérnek tőlünk. E tanulmányok túlnyomó részének készítése közben nekünk fogalmunk sincs arról, hogy mi az az előterjesztés, amelyhez ők ezt kiegészítésül, háttérinformációként, neutrális információként igénylik. Egy ízben a kubai kormányzat kért tőlünk egy tanulmányt a szarvasmarhák bizonyos megbetegedéseiről. A nagy nemzetközi adatbázisokban való keresést és a kérdéshez értő magyar szakemberek bevonását követően végül korrekt választ tudtunk adni. Kíváncsiak voltunk mégis, miért kért tőlünk a kubai kormányzat ilyen információt. Később megtudtuk: a FAO-tól, az ENSZ élelmezésügyi szervezetétől kapott támogatás felhasználásával meg akarták újítani szarvasmarhatörzsállományukat. Ehhez a kormányzat előbb a kubai szakértőktől kért véleményt, de azt is tudni akarta, hogy a hazai szakemberek előterjesztését milyen mértékben támasztja alá a nemzetközi szakirodalom.”

Kétségtelen: a parlamenti döntés-előkészítés, vele kapcsolatosan bizonyos alternatívák kidolgozása, sajátos információellátást tesz szükségessé. Ennek ellenére annyi általánosítható belőle, hogy a társadalmi lét valamennyi tevékenységi szférájában szükség van az információellátás megjavítására, mégpedig minden esetben „testre szabott” információkkal.

*Döntés-előkészítés, döntés és információ.  
Lehetőségek és szükségletek a parlamenti  
döntéshozatal mechanizmusának  
információellátásában. Egy rádióbeszélgetés  
ismertetése*

A Mérleg műsor keretében 1987. október 23-án rádióbeszélgetés hangzott el a magyar Parlament döntés-előkészítő feladatairól, illetve e feladatok információellátásáról. A beszélgetésben az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár részéről Ágoston Mihály főigazgató vett részt. E részvétel apropója az volt, hogy az OMIKK új információszolgáltatást kezdeményezett a képviselők számára. Az Aktuális tájékoztató az országgyűlési képviselők számára című sorozat első füzeté az adózás kérdéseivel foglalkozott, s a Parlament őszi, nem utolsósorban az adóreformmal foglalkozó ülészakára jelent meg. A beszélgetés a törvényhozás kellő mértékű professzionalizálása, illetve a laikus-professzionális összetevő érvényesítési arányának aktuális dilemmája körül forgott.

\* \* \*

*Подготовка к принятию решений, принятие решений и информация. Возможности и потребности информационного обслуживания членов Парламента перед принятием решений*

V rádióperedatce Balanc (Mérleg) 23 oktyabrya 1987 goda translirirovalysa dysput o zadachax po prinyatiyu resheniy chlenami vengerskogo Parlamenta, a takzhe po ego informatsionnomu obsluzhivaniyu. V dyspute uchastvoval so storony Gosudarstvennogo informatsionnogo tsentra i biblioteki po tekhnike (OMIKK) generalnyy direktor Mihay Agohton. Ego uchastie obyasnyslo tem, chto OMIKK yavilsya initsiatorom novoy formy informatsionnogo obsluzhivaniya chlenov Parlamenta. Pervyy tom informatsionnoy serii „Aktualnaya informatsiya dlya chlenov Parlamenta“ sodержal voprosy, svyazannyye s sistemoy nalogov, i byl izdan k osennemu zasedaniyu Parlamenta, na kotorom rassmatrivalas nalogovaya reforma. V dyspute, v pervuyu ocheredy, zatragivalys voprosy professionalizatsii prinyatiya resheniy i zakonov.

*Decision preparation, decision and information.  
Possibilities and requirements in the information  
supply of the decision making process of the  
Parliament. A radio interview*

A radio interview was broadcast on 23 October, 1987, on the decision preparation tasks of the Parliament of Hungary, and on the information supply of decision making. Mr. M. Ágoston, General Director of the National Technical Information Centre and Library (OMIKK) was interviewed, following the initiative of OMIKK to provide information for the Representatives. The first issue of the series titled Actual Information for Parliament Representatives is devoted to tax problems, and was issued on the occasion of the 1987 autumn session of the House that discussed the tax reform law of the country. The central topics of the interview was on the requirement of appropriate professionalism of legislation and on the dilemma of the ratio of laymen to professionals in the House.

\* \* \*

*Entscheidungsvorbereitung, Entscheidung und Information. Möglichkeiten und Bedürfnisse in der Informationsversorgung des Entscheidungsmechanismus des Parlaments. Rezension eines Radiogesprächs*

Im Rahmen des Programms "Bilanz" wurde am 23. 10. 1987 ein Radiogespräch über die Aufgaben der Entscheidungsvorbereitung des ungarischen Parlaments bzw. über die Informationsversorgung dieser Aufgaben gesandt. Am Gespräch nahm seitens des Nationalen Informationszentrums und Bibliothek für Technik Generaldirektor Mihály Ágoston teil. Den Anlass zu dieser Teilnahme gab als eine neue Initiative des Nationale Informationszentrums und Bibliothek für Technik eine neue Informationsdienstleistung für die Abgeordneten. Das erste Heft der Serie "Aktuelle Informationen für die Abgeordneten" beschäftigte sich mit den Fragen der Steuerzahlung und erschien zur herbstlichen Session des Parlaments, an der es nicht zuletzt um die Steuerungsreform ging. Im Gespräch war die Rede von der entsprechenden Professionalisierung der Gesetzgebung bzw. von dem aktuellen Dilemma des Gültigmachungsverhältnisses der laisch-professionellen Komponente.